

บทที่ 4

ผลการวิเคราะห์ข้อมูล

การวิจัยเรื่องนี้เป็นการศึกษาการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตรในจังหวัดเชียงใหม่ ผู้วิจัยได้แบ่งการวิเคราะห์ออกเป็น 5 ตอนคือ

ตอนที่ 1 เสนอข้อมูลทั่วไปของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร แบ่งออกเป็น

- 1.1 ลักษณะส่วนบุคคล
  - 1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจ
  - 1.3 ลักษณะทางสังคม
  - 1.4 ประสบการณ์ในการฝึกอบรม
  - 1.5 ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
  - 1.6 การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในรอบ 1 ปีที่ผ่านมา
- เป็นการพรรณนาประกอบตารางแจกแจงความถี่ อัตราร้อยละและค่าเฉลี่ย

ตอนที่ 2 เสนอข้อมูลทางด้านจิตวิทยา แบ่งออกเป็น

- 2.1 ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต
- 2.2 ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
- 2.3 การรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

เป็นการพรรณนาประกอบตารางแจกแจงความถี่ อัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ยและแสดงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 3 เสนอข้อมูลทางการมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่าง ๆ ของงานส่งเสริมการเกษตรเป็นการพรรณนาประกอบตารางแจกแจงความถี่ อัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ย และแสดงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ที่ได้กำหนดไว้

ตอนที่ 4 การทดสอบสมมติฐาน แสดงถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระที่ละตัวที่มีผลต่อตัวแปรตามด้วยการคำนวณค่าสัมประสิทธิ์ด้วยวิธีของ Pearson Product Moment Correlation

ตอนที่ 5 เสนอข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการทำงานส่งเสริมการเกษตร เป็นการพรรณนาประกอบตารางแจกแจงความถี่ อัตราร้อยละ ค่าเฉลี่ยและแสดงอันดับค่าคะแนนเฉลี่ยโดยอ้างอิงจากเกณฑ์ที่กำหนดไว้

ตอนที่ 1 ลักษณะข้อมูลทั่วไปของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.1 ลักษณะส่วนบุคคลของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.1.1 อายุ

อายุเฉลี่ยของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรคือ 43 ปี โดยมีผู้ที่มีอายุต่ำสุด 24 ปี และสูงสุด 64 ปี ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน 8.53 อาจกล่าวได้ว่า อายุของกลุ่มตัวอย่างนี้มีความแตกต่างพอสมควร อายุของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ร้อยละ 43.2 อยู่ในช่วง 31-40 ปี รองลงมาอายุ 41-50 ปี คิดเป็นร้อยละ 28.4 และอายุ 51-60 ปี อายุ 20-30 ปี ร้อยละ 20.5 และ 4.2 ตามลำดับ อายุที่มีสัดส่วนน้อยที่สุดคืออายุ 61 ปีขึ้นไปร้อยละ 3.7 เมื่อพิจารณาถึงอายุของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้วจะสอดคล้องกับการวิจัยของนาถเฉลียว (2531:50) ในเรื่องอายุของคณะกรรมการพัฒนาสตรีระดับตำบล (กพสต) ที่จังหวัดปราจีนบุรี ชลบุรี ระยอง และจันทบุรี พบว่า มีอายุเฉลี่ย 41 ปี ซึ่งใกล้เคียงกับอายุค่าเฉลี่ยของการศึกษาค้างนี้ (ตารางที่ 4)

ตารางที่ 4 แสดงอายุของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

อายุ (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
21-30	8	4.2
31-40	82	43.2
41-50	54	28.4
51-60	39	20.5
61 ปีขึ้นไป	7	3.7
รวม	190	100.0
อายุเฉลี่ย	= 43.095	อายุสูงสุด 64 ปี
ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	= 8.530	อายุต่ำสุด 24 ปี

1.1.2 จำนวนสมาชิกในครอบครัว

จำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่วนใหญ่พบว่าร้อยละ 55.3 มีสมาชิก 3-4 คน รองลงมาร้อยละ 27.9 มีสมาชิก 5-6 คน และร้อยละ 7.9 ที่มีสมาชิก 1-2 คน จากการศึกษาพบว่าส่วนใหญ่คงจะเป็นครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) และจะพบบ้างที่คงจะเป็นครอบครัวขยาย (Extended family) คือมีร้อยละ 8.4 ที่มี 7-8 คน และร้อยละ .5 ที่มี 9 คนขึ้นไป (ตารางที่ 5)

ตารางที่ 5 แสดงจำนวนสมาชิกในครอบครัวของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

จำนวนสมาชิกในครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
1-2	15	7.9
3-4	105	55.3
5-6	53	27.9
7-8	16	8.4
9 คนขึ้นไป	1	.5
รวม	190	100.0

1.1.3 การศึกษา

คุณภาพพื้นฐานของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่สำคัญอีกประการหนึ่งก็คือ การศึกษา เพราะการศึกษาเป็นการพัฒนาสติปัญญา ของมนุษย์ทำให้คนรู้จักใช้เหตุผล มีความคิดริเริ่ม อันที่จะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีคุณภาพ จากการวิจัย พบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีทั้งที่ไม่เคย เข้าโรงเรียนมีร้อยละ 1.1 จนถึงจบระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูงร้อยละ 2.1 ส่วนใหญ่ ร้อยละ 78.9 จบการศึกษาระดับประถมศึกษาปีที่ 4 ซึ่งสอดคล้องกับการวิจัยของ นางเฉลียว (2531 : 50-51) ที่พบว่า คณะกรรมการพัฒนาสตรีตำบลร้อยละ 84.8 จบการศึกษาในระดับ ประถมศึกษาปีที่ 4 ที่เป็นการศึกษาในระบบโรงเรียนซึ่งเป็นเกณฑ์การศึกษาค้นคว้าระดับของประชาชน ในสมัยนั้นทั้งนี้เพราะรัฐบาลได้จัดระบบการศึกษา เพื่อจะเปิดโอกาสให้ชาวบ้านได้รับการศึกษาสูง กว่าชั้นประถมศึกษาปีที่ 4 เมื่อประมาณ 2 ทศวรรษมานี้เอง ประกอบกับชาวชนบทส่วนใหญ่เป็น เกษตรกรการใช้แรงงานในไร่นาในการประกอบอาชีพเป็นสิ่งจำเป็นและค่านิยมที่จะให้สตรีเรียน หนังสือในระดับสูงมีน้อย ดังนั้น เมื่อสตรีจบการศึกษาค้นคว้าระดับจะช่วยให้สตรีได้รับการเรียนรู้

และพัฒนาได้ จึงเป็นสิ่งจำเป็นที่จะต้องให้การศึกษเพิ่มเติม โดยระบบการศึกษานอกโรงเรียน ซึ่งคณะทำงานวางแผนสตรีระยะยาว(2525) ได้วางเป้าหมายหลักในการพัฒนาสตรีในช่วง 20 ปี (พ.ศ. 2525-2544) ดังนี้คือ ให้สตรีที่มีอายุต่ำกว่า 35 ปีทุกคน ได้รับการศึกษาภาคบังคับหรือเทียบเท่า สำหรับสตรีที่เลยช่วงอายุนี้ให้ได้รับการศึกษาเบ็ดเสร็จในรูปแบบต่าง ๆ โดยเฉพาะสตรีที่มีอายุระหว่าง 35-45 ปี จะต้องได้รับการศึกษาผู้ใหญ่เบ็ดเสร็จ * อัตราร้อยละ 80 (ตารางที่ 6)

ตารางที่ 6 แสดงการศึกษาของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน		
ระดับการศึกษา	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคยเข้าโรงเรียน	2	1.1
ต่ำกว่า ป.4	7	3.7
จบ ป.4	150	78.9
จบ ป.6	7	3.7
สูงกว่า ป.6	5	2.6
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 3	10	5.3
จบชั้นมัธยมศึกษาปีที่ 6	5	2.6
จบ ปวช. ปวส.	4	2.1
รวม	190	100.0

หมายเหตุ * การศึกษาผู้ใหญ่แบบเบ็ดเสร็จ คือการสอนให้คนรู้หนังสือพร้อมกันไปกับให้ความรู้ที่ผู้เรียนสามารถนำไปใช้ในชีวิตประจำวันได้ทันที มุ่งให้ผู้เรียนได้ใช้ประโยชน์จากการรู้หนังสือ ไปใช้แสวงหาความรู้ และทักษะใหม่ ๆ ซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการพัฒนาตนเอง ชุมชน และสังคม กล่าวคือ เป็นการศึกษาที่มุ่งแก้ปัญหาในชีวิตประจำวันของชาวชนบท โดยยกเอาสภาพความเป็นอยู่ของบุคคลหรือของชุมชน ซึ่งเป็นอุปสรรคต่อความอยู่ดีมีสุข และยกเอาสภาพความต้องการของบุคคลขึ้นมาเป็นประเด็นให้ผู้เรียนได้ร่วมกันอภิปราย และหาแนวทางในการเลือกดำเนินชีวิตไปสู่สภาพอันร่มเย็นเป็นสุขต่อไป เช่น ฝึกให้คนคิดเป็นแก้ปัญหาเป็น และมีเครื่องมือในการแสวงหาข้อมูลมาประกอบความคิดในการตัดสินใจให้สามารถอยู่ในชุมชนที่เปลี่ยนแปลงรวดเร็ว และอยู่ได้อย่างมีความสุข

1.1.4 สถานภาพการสมรส

ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเกือบทั้งหมดเป็นผู้สมรสแล้วคือ แต่งงานแล้วยังอยู่ด้วยกันร้อยละ 84.7 รองลงมาคิดเป็นร้อยละ 5.3 เป็นหม้ายเนื่องจากสามีเสียชีวิต ร้อยละ 4.7 แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่ ด้วยเหตุที่จำเป็น เนื่องจากสามีต้องไปประกอบอาชีพนอกหมู่บ้าน เช่น ชายแรงงาน ค้าขาย ไปทำงานต่างประเทศ และนอกจากนี้ในสภาพสังคมไทยในชนบท การหย่าร้าง โดยถูกต้องตามกฎหมายยังมีการปฏิบัติน้อย ซึ่งเมื่อเกิดการหย่าร้างแล้วก็จะแยกกันอยู่ด้วยความพึงพอใจทั้งสองฝ่าย และร้อยละ 3.7 เป็นโสด ซึ่งได้ตรวจสอบข้อมูลในรายละเอียดพบว่า ทั้งหมดเป็นผู้ที่จบการศึกษาในระดับประกาศนียบัตรวิชาชีพ ประกาศนียบัตรวิชาชีพชั้นสูง ซึ่งเป็นกลุ่มที่กรมส่งเสริมการเกษตรคาดหวังว่าจะเป็นกลุ่มที่ช่วยสังคมและครอบครัวได้เต็มที่เพราะยังไม่ต้องแบกภาระของความเป็นแม่บ้านมากนัก และเมื่อมีโอกาสแต่งงานก็จะสามารถนำความรู้ไปใช้ในครอบครัวของตนเองได้อย่างดีอันดับสุดท้ายคือ หย่าร้างร้อยละ 1.6 แต่ก็ยังอยู่กับบุตรมีการประกอบอาชีพเช่นเดียวกับคนอื่น ๆ (ตารางที่ 7)

ตารางที่ 7 แสดงสถานภาพการสมรสของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

สถานภาพการสมรส	จำนวน	ร้อยละ
โสด	7	3.7
แต่งงานแล้วยังอยู่ด้วยกัน	161	84.7
แต่งงานแล้วแต่แยกกันอยู่	9	4.7
หม้าย	10	5.3
หย่าร้าง	3	1.6
รวม	190	100.0

1.1.5 อาชีพหลัก

อาชีพหลักของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ก็เช่นเดียวกับอาชีพของเกษตรกรโดยทั่ว ๆ ไปในประเทศคือจะประกอบอาชีพทำนา ทำสวน ทำไร่และเลี้ยงสัตว์ ซึ่งเป็นอาชีพที่เป็นมรดกตกทอดมาจากบรรพบุรุษ มีเพียงส่วนน้อยที่ประกอบอาชีพนอกเกษตรซึ่งได้แก่การค้าขายและรับจ้าง จากที่ศึกษาพบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ 40.5 ทำงานบ้านและงานด้านการเกษตรพอ ๆ กัน สำหรับผู้ที่ทำงานบ้านและดูแลบุตรเป็นงานหลัก โดยไม่ต้องออกช่วยงานนอกบ้านเลยนั้นพบว่ามีย้อยละ 18 และทำงานด้านการเกษตรเป็นงานหลัก มีย้อยละ 9.3 ส่วนผู้ที่รับจ้างนอกบ้านทั่ว ๆ ไปเป็นงานหลักเช่นรับเลี้ยงเด็กที่ศูนย์เด็กเล็ก มีประมาณร้อยละ 2.4 ในสภาพเศรษฐกิจปัจจุบัน สตรีไทยส่วนใหญ่มีความจำเป็นที่ต้องทำงานนอกบ้านเพื่อหารายได้จุนเจือให้กับครอบครัว จึงต้องทำงานบ้านและรับจ้างนอกบ้านทั่ว ๆ ไป พอ ๆ กัน มีย้อยละ 5.9 และร้อยละ 23.9 มีอาชีพหลักค้าขาย ซึ่งอาจจะขายผลิตภัณฑ์ทางการเกษตรที่ได้รับการฝึกอบรมจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือขายของชำในหมู่บ้าน การวิจัยครั้งนี้ ได้สอดคล้องกับการศึกษาของมาฆะ (2522: 15) ที่ศึกษาสตรีในชนบทของไทยและฟิลิปปินส์ พบว่า สตรีในชนบทของไทย (อำเภอ กัทธารามณ์ จังหวัดศรีสะเกษ) และฟิลิปปินส์ (เมือง Pila จังหวัด Laguna) มีความหวังและความพอใจที่ประกอบอาชีพทางการเกษตรเป็นอาชีพหลัก ทั้งนี้เนื่องมาจากสตรีทั้งสองประเทศยังมองไม่เห็นช่องทางในการประกอบอาชีพนอกเหนือไปจากการเกษตร ซึ่งพิจารณาเห็นได้ว่า โครงการพัฒนาสตรีของหน่วยงานต่าง ๆ ยังมุ่งที่จะส่งเสริมเฉพาะบทบาทดั้งเดิมของสตรีมากกว่าที่จะจัดกิจกรรมเพื่อเพิ่มพูนรายได้ (ตารางที่ 8)

ตารางที่ 8 แสดงอาชีพหลัก* ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

อาชีพหลัก	จำนวน	ร้อยละ
ทำงานแม่บ้านและดูแลบุตรเป็นงานหลัก	37	18.0
ทำงานด้านการเกษตรเป็นหลัก	19	9.3
ทำงานรับจ้างนอกบ้านทั่ว ๆ ไปเป็นงานหลัก	5	2.4
ทำงานบ้านและงานด้านการเกษตรพอ ๆ กัน	83	40.5
ทำงานบ้านและรับจ้างนอกบ้านทั่วไปพอ ๆ กัน	12	5.9
ค้าขาย	49	23.9
รวม	205	100.0

* ผู้ให้ข้อมูลระบุอาชีพหลักได้มากกว่า 1 อาชีพ

1.1.6 ตำแหน่งหัวหน้าในครอบครัว

ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรายใดที่อยู่กับกับสามี ถือว่าสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว พบว่ามีถึงร้อยละ 87.4 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ เกตุนี(2533:70) ที่ศึกษาในเรื่องสถานภาพในครอบครัวของแม่บ้านเกษตรกร ในจังหวัดขอนแก่นและจังหวัดนครราชสีมา พบว่าสถานภาพในครอบครัวของสตรีชนบทส่วนใหญ่ร้อยละ 70.3 เป็นภรรยาซึ่งมีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัว ดังนั้น การกระทำกิจกรรมใดๆ ก็คงต้องให้หัวหน้าครอบครัว (สามี) เห็นชอบหรือให้ความสนับสนุน เป็นเรื่องสำคัญ และร้อยละ 4.2 ที่อยู่กับบิดา-มารดา ที่มีอายุไม่เกิน 60 ปีส่วนที่เป็นหัวหน้าครอบครัวเองมีร้อยละ 7.4 ทั้งนี้เพราะสามีเสียชีวิต หย่าร้าง หรือเป็นโสด ซึ่งแสดงความเป็นอิสระในการปฏิบัติงาน ได้มากขึ้น สุดท้ายคืออาศัยอยู่กับบุคคลอื่นคือ พี่ชาย ลุง มีร้อยละ 1.0 (ตารางที่ 9)

ตารางที่ 9 แสดงตำแหน่งหัวหน้าในครอบครัว* ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

ผู้มีตำแหน่งเป็นหัวหน้าครอบครัว	จำนวน	ร้อยละ
ตัวท่านเอง	14	7.4
สามี	166	87.4
บิดา-มารดา	8	4.2
อื่น ๆ	2	1.0
รวม	190	100.0

* ถ้าอยู่กับสามีถือว่า สามีเป็นหัวหน้าครอบครัว ถ้าอยู่กับบิดามารดาที่มีอายุไม่เกิน 60 ปี ให้บิดามารดาเป็นหัวหน้าครอบครัว

1.2 ลักษณะทางเศรษฐกิจของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.2.1 รายได้ของครอบครัวของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร มีรายได้กระจายออกไปทุกระดับของรายได้ ส่วนใหญ่มีรายได้มากกว่า 25,000 บาท/ปี ร้อยละ 28.9 และรองลงมาร้อยละ 25.2 มีรายได้ระหว่าง 5,000-10,000 บาท/ปี ร้อยละ 15.3 มีรายได้ระหว่าง 10,001-15,000 บาท/ปี น้อยกว่า 5,000 บาท/ปี พบร้อยละ 13.7 ร้อยละ 11.6 และร้อยละ 5.3 มีรายได้ระหว่าง 15,001-20,000 บาท/ปี จนถึง 20,001-25,000 บาท/ปี ตามลำดับ จากการพิจารณาพบว่า รายได้ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีรายได้อยู่ในระดับปานกลางระหว่าง 10,000-20,000 บาท/ปี ทั้งนี้เพราะส่วนใหญ่มีอาชีพหลักคือการเกษตร งานบ้านและมีการค้าขายบ้างเพียงเล็กน้อย จากการศึกษาของ เกศินี (2533:70) พบว่า สตรีชนบทมีรายได้ของครอบครัวต่อปี อยู่ในระดับฐานะปานกลางคือมีรายได้ระหว่าง 15,001-30,000 บาท รายได้เฉลี่ยต่อปีของครอบครัวเท่ากับ 22,784 บาท (ตารางที่ 10)

ตารางที่ 10 แสดงระดับรายได้ของครอบครัวในรอบ 1 ปี ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
(รวมทั้งผลผลิตจากพืชผล/สัตว์ต่าง ๆ /การรับจ้างและค้าขาย)

หน่วย : คน

ระดับรายได้ (บาท)	จำนวน	ร้อยละ
น้อยกว่า 5,000	26	13.7
5,000 - 10,000	48	25.2
10,001 - 15,000	29	15.3
15,001 - 20,000	22	11.6
20,001 - 25,000	10	5.3
25,001 และมากกว่า	55	28.9
รวม	190	100.0

1.2.2 สถานภาพการถือครองที่ดิน

ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 71.6 มีที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือสามีทั้งหมด และส่วนน้อยร้อยละ 25.3 ที่รายงานว่า เป็นของตนเองหรือสามีบ้าง เข้าบ้าง ส่วนผู้ที่รายงานว่าเข้าทั้งหมดมีร้อยละ 3.1 ซึ่งอาจกล่าวได้ว่า สถานภาพทางเศรษฐกิจของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรอยู่ในเกณฑ์ดีพอสมควร โดยมีสถานภาพการถือครองที่ดินเป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือสามี ซึ่งมีแนวโน้มในการที่จะนำนวัตกรรมการผลิตใหม่ ๆ ไปใช้ในการปรับปรุงอาชีพของตนเอง แสดงให้เห็นถึงการมีฐานะทางเศรษฐกิจดีและสามารถที่จะชักจูงให้สมาชิกเข้ามามีส่วนร่วมในการพัฒนาการเกษตร ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นำชัย (2529:27) ที่ศึกษาในเรื่อง สถานภาพการถือครองที่ดินของประชาชนที่อยู่ในโครงการพัฒนาผู้นำท้องถิ่น อำเภอต๋อยสะแกกั จังหวัดเชียงใหม่ พบว่า ถ้าเกษตรกรมีที่ดินเป็นของตนเองแล้ว จะเป็นสิ่งจูงใจ หรือกระตุ้นให้ประชาชนเข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมการพัฒนาซึ่งผลของการศึกษานี้สอดคล้องกับข้อเขียนของ Mosher (1966) อ้างโดย นำชัยและสุนิลา (2529:152) ที่กล่าวว่า ถ้าเกษตรกรมีกรรมสิทธิ์ในที่ดินที่ เขาดำเนินงานอยู่ จะเป็นสิ่งกระตุ้นหรือจูงใจให้เกิดการพัฒนาการเกษตรให้ก้าวหน้าขึ้น (ตารางที่ 11)

ตารางที่ 11 แสดงสถานภาพการถือครองที่ดินของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

สถานภาพการถือครองที่ดิน	จำนวน	ร้อยละ
เป็นกรรมสิทธิ์ของตนเองหรือสามี ทั้งหมด	136	71.6
เป็นของตนเองหรือสามีบ้าง เข้าบ้าง	48	25.3
เข้าทั้งหมด	6	3.1
รวม	190	100.0

1.2.3 ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร

ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรนั้น พบว่า ส่วนใหญ่เป็นเกษตรกรขนาดเล็ก หรือเกษตรกรรายย่อย (Small Farmers) กล่าวคือ มีขนาดหรือจำนวนพื้นที่ดินที่ใช้ประกอบอาชีพ เพียง 0.1-2 ไร่ มีถึงร้อยละ 32.1 มี 3-5 ไร่ ร้อยละ 28.9 มี 6 - 10 ไร่ มีร้อยละ 22.1 และ 11 - 15 ไร่ มีร้อยละ 10.5 ซึ่ง บัญสม (2529 : 48) กล่าวว่า เกษตรกรรายย่อยเป็นเกษตรกรที่มีที่ทำกินน้อยกว่า 2 เฮกเตอร์* (12.5 ไร่) แต่อย่างไรก็ตาม บัญสม (2529:171) ให้ความเห็นว่า ขนาดของฟาร์มและการเช่าที่ดิน ไม่ทำให้ก่อให้เกิดการยอมรับต่อพันธรัฐสัญญาใหม่ที่ให้ผลผลิตสูง สำหรับผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีขนาดของพื้นที่ทำกินขนาดกลาง คือตั้งแต่ 16 - 20 ไร่ และมากกว่า 21 ไร่ขึ้นไป มีเท่ากันคือ ร้อยละ 3.2 จากการพิจารณา พบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่ใช้ที่ดินในการประกอบอาชีพมีขนาดที่แตกต่างกันพอสมควร (ตาราง ที่ 12)

ตารางที่ 12 แสดงขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่) ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร (ไร่)	จำนวน	ร้อยละ
0.1 - 2	61	32.1
3 - 5	55	28.9
6 - 10	42	22.1
11 - 15	20	10.5
16 - 20	6	3.2
21 ไร่และมากกว่า	6	3.2
รวม	190	100.0

หมายเหตุ * 1 ไร่ = 0.16 เฮกเตอร์, 6.25 ไร่ = 1 เฮกเตอร์

1.3 ลักษณะทางสังคมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.3.1 การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ส่วนใหญ่ร้อยละ 91.1 จะเคยเป็นสมาชิกตำแหน่งต่าง ๆ ในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรและร้อยละ 8.9 ไม่เคยเป็นสมาชิกในตำแหน่งใด ๆ ในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเลยจากการได้รับรายงานพบว่าที่ไม่เคยเพราะ เมื่อมีการจัดตั้งกลุ่มขึ้นมาครั้งแรกก็ดำรงตำแหน่งประธานเป็นครั้งแรก และในปัจจุบันนี้ก็ยังดำรงตำแหน่งนี้อยู่ ส่วนตำแหน่งที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเคยเป็นคือ ร้อยละ 73.1 เคยดำรงตำแหน่งประธาน รองลงมาคือ ตำแหน่งรองประธาน ร้อยละ 10.9 และตำแหน่งเหรัญญิก เลขานุการ ปฏิคม ร้อยละ 7.3, 4.7 และ 4.0 ตามลำดับ จากการพิจารณาพบว่า ผู้ที่ดำรงตำแหน่งประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรจะต้องมีประสบการณ์ในตำแหน่งต่าง ๆ ของคณะกรรมการมาบ้างพอสมควรและการเป็นผู้นำได้ชื่อว่าเป็นผู้ที่ได้รับการยอมรับในระดับหมู่บ้านให้เป็นแกนนำในระดับคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ซึ่งเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญในการกำหนดกิจกรรมให้ตรงกับสภาพปัญหา มีความรอบรู้ในปัญหาและการบริหารในกิจกรรมงานส่งเสริมการเกษตร (ตารางที่ 13)

ตารางที่ 13 แสดงการเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	17	8.9
เคย	173	91.9
ตำแหน่งที่เคยเป็นในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร *		
(N = 173)		
ประธาน	141	73.1
รองประธาน	21	10.9
เลขานุการ	9	4.7
เหรัญญิก	14	7.3
ปฏิคม	8	4.0
รวม	193	100.0

* ผู้ให้ข้อมูลระบุตำแหน่งได้มากกว่า 1 ตำแหน่ง

ลิขสิทธิ์มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
Copyright © Chiang Mai University
All rights reserved

1.3.2 การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ
การเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ นอกเหนือจากการได้ดำรงตำแหน่งประธาน
กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแล้ว พบว่าร้อยละ 85.8 ยังเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ อีก และร้อยละ 14.2
รายงานว่า ไม่ได้เป็นสมาชิกกลุ่มอื่นนอกจากกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

สำหรับการเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ พบว่า ร้อยละ 24.3 เป็นสมาชิกกลุ่มสหกรณ์การเกษตรและกลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์ รองลงมาคือ ร้อยละ 19.4 เป็นสมาชิกกลุ่มกลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต ร้อยละ 19.0 เป็นสมาชิกกลุ่มเกษตรกร นอกจากนี้แล้วเป็นสมาชิกกลุ่มหม่มสาวร้อยละ 6.5 โดยเฉพาะประธานกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เป็นโสด กลุ่มชาวไร่ ร้อยละ 4.9 และเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ เช่น กลุ่มสตรีชานาไทย กลุ่มดอกไม้ประดิษฐ์ กลุ่มจักสาน กลุ่มออมทรัพย์แม่บ้าน ร้อยละ 1.6 (ตารางที่ 14)

ตารางที่ 14 แสดงการเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น ๆ ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

สมาชิกกลุ่ม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่ได้เป็น	27	14.2
เป็น	163	85.8
<u>เคยเป็นสมาชิกกลุ่มอื่น *</u> (N = 163)		
กลุ่มเกษตรกร	47	19.0
กลุ่มสหกรณ์การเกษตร	60	24.3
กลุ่มลูกค้าธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์	60	24.3
กลุ่มออมทรัพย์เพื่อการผลิต	48	19.4
กลุ่มชาวไร่	12	4.9
กลุ่มหม่มสาว	16	6.5
อื่น ๆ	4	1.6
รวม	247	100.0

* ผู้ให้ข้อมูลระบุเป็นสมาชิกได้มากกว่า 1 กลุ่ม

1.4 ประสบการณ์ในการฝึกอบรมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

1.4.1 ประสบการณ์ในการฝึกงานในท้องถิ่น

ประสบการณ์ในการฝึกอบรมในท้องถิ่น ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร พบว่า ส่วนใหญ่ร้อยละ 92.6 เคยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรม และไม่เคยมีประสบการณ์ในการฝึกอบรมร้อยละ 7.4

ส่วนประสบการณ์ที่เคยฝึกอบรมนั้น ส่วนใหญ่อบรมในด้านการอนามัยและครอบครัวร้อยละ 38.6 และด้านอาชีพเสริมรายได้ ร้อยละ 38.3 สุดท้ายคือ ด้านการปรับปรุงและอาชีพเกษตรกรรม ร้อยละ 23.1 จากประสบการณ์ในการฝึกอบรมพบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เป็นทั้งแม่บ้าน แรงงานในครอบครัว และผู้นำกลุ่ม จะเลือกการฝึกอบรมที่เป็นประโยชน์ต่อสังคม คือ ด้านอนามัยที่มีต่อครอบครัว ซึ่งสามารถนำความรู้ที่ได้รับการฝึกอบรมนำมาปฏิบัติต่อตนเองและสามารถถ่ายทอดไปให้สมาชิกในกลุ่มได้ และด้านอาชีพเสริมรายได้ จะเป็นการฝึกอบรมเพื่อหารายได้ให้กับครอบครัวเป็นอาชีพเสริมหรืออาชีพนอกการเกษตร ส่วนการฝึกอบรมด้านการปรับปรุงและอาชีพเกษตรกรรมส่วนใหญ่ยังให้เป็นหน้าที่ของสามี แต่ก็มีบ้างในกรณีของตนเองเป็นหัวหน้าครอบครัว จากการวิจัยของ Boserup (1970) ได้กล่าวถึงความสำคัญของการฝึกอบรมคือ เพื่อให้สตรีชนบทมีทักษะ ไปสู่ระบบเศรษฐกิจและทันกับการเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสมัยใหม่ (ตารางที่ 15)

ตารางที่ 15 แสดงประสบการณ์ในการฝึกอบรมในท้องถิ่นของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

หน่วย : คน

ประสบการณ์ในการฝึกอบรม	จำนวน	ร้อยละ
ไม่เคย	14	7.4
เคย	176	92.6
ประสบการณ์ที่เคยฝึกอบรม * (N = 176)		
การอนามัยและครอบครัว	102	38.6
การปรับปรุงและอาชีพเกษตรกรรม	61	23.1
อาชีพเสริมรายได้	101	38.3
รวม	264	100.0

* ผู้ให้ข้อมูลระบุเคยฝึกอบรมได้มากกว่า 1 งาน

1.4.2 จำนวนครั้งที่เคยได้รับการฝึกอบรม

จำนวนครั้งที่เคยได้รับการฝึกอบรมในท้องถิ่น พบว่าส่วนใหญ่ร้อยละ

55.7 อบรม 1 - 3 ครั้ง รองลงมาคือ ร้อยละ 25.6 อบรม 4 - 6 ครั้ง มากกว่า 10 ครั้ง มีร้อยละ 13.6 และสุดท้ายคือ ร้อยละ 5.1 อบรม 7 - 9 ครั้ง และจากการวิจัยของ มามะ (2522:16) ได้กล่าวว่า สตรีชนบทจะเข้ารับการฝึกอบรมมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับหน่วยงานที่จัดโครงการฝึกอบรมในหมู่บ้าน โดยเฉพาะหน่วยงานพัฒนาชุมชน เกษตรและอนามัย (ตารางที่ 16)

ตารางที่ 16 แสดงจำนวนครั้งที่เคยได้รับการฝึกอบรมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (N=176)

หน่วย : คน

จำนวนครั้ง	จำนวน	ร้อยละ
1 - 3	98	55.7
4 - 6	45	25.6
7 - 9	9	5.1
มากกว่า 9 ครั้ง	24	13.6
รวม	176	100.0

1.5 ระยะเวลาในการทำงานของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

จากการศึกษาปีเริ่มต้นของการจัดตั้งกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกลุ่มตัวอย่าง พบว่ากลุ่มที่จัดตั้งเป็นกลุ่มแรกคือ เมื่อ พ.ศ. 2518 และตั้งล่าสุดคือ พ.ศ. 2533 ทำให้การวิจัยพบว่าระยะเวลาในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ส่วนใหญ่ร้อยละ 38.4 เริ่มทำงานในระยะเวลา 1-2 ปี รองลงมาคือ ร้อยละ 28.9 ทำงาน 3 - 4 ปี และร้อยละ 21.6 ทำงาน 7 - 8 ปี สุดท้ายคือ ร้อยละ 11.1 ทำงานในระยะเวลา 5 - 6 ปี (ตารางที่ 17)

ตารางที่ 17 แสดงระยะเวลาในการทำงานของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับ
เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

หน่วย : คน

ระยะเวลา (ปี)	จำนวน	ร้อยละ
1 - 2	73	38.4
3 - 4	55	28.9
5 - 6	21	11.1
7 - 8	41	21.6
รวม	190	100.0

1.6 การติดต่อระหว่างผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในช่วงปี 2533 ที่ผ่านมา พบว่าร้อยละ 14.2 ไม่มีการติดต่อ และส่วนใหญ่ร้อยละ 85.8 มีการติดต่อโดยความถี่ในการติดต่อโดยเฉลี่ย/เดือน ส่วนใหญ่ร้อยละ 79.8 รายงานว่า มีการติดต่อเฉลี่ยเดือนละ 1-2 ครั้ง ซึ่งก็เป็นไปตามระบบการฝึกอบรมและเยี่ยมเยียนที่กรมส่งเสริมการเกษตรได้กำหนดหลักการเยี่ยมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไว้ดังนี้คือ ภายใน 2 สัปดาห์ (หนึ่งปักษ์) จะต้องกำหนดเยี่ยมเกษตรกรให้ครบทุกหมู่บ้านทั้งตำบล รองลงมาคือร้อยละ 16.6 มีการติดต่อ 3-4 ครั้ง/เดือน และร้อยละ 2.4 มีการติดต่อ 5-6 ครั้ง/เดือน สุดท้ายคือร้อยละ 1.2 มีการติดต่อ 7-8 ครั้ง/เดือน (ตารางที่ 18)

ตารางที่ 18 แสดงการติดต่อระหว่างผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร
ในช่วง 1 ปีที่ผ่านมา

หน่วย : คน

การติดต่อ	จำนวน	ร้อยละ
ไม่มีการติดต่อ	27	14.2
มีการติดต่อ	163	85.8
ความถี่ในการติดต่อโดยเฉลี่ย/เดือน (ครั้ง) (N=163)		
1 - 2	130	79.8
3 - 4	27	16.6
5 - 6	4	2.4
7 - 8	2	1.2
รวม	163	100.0

ตอนที่ 2 ลักษณะทางด้านจิตวิทยาของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

2.1 ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิตของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต เป็นความมุ่งมาดปรารถนาของบุคคลที่
มุ่งหวังว่าจะได้ จะเป็น เป็นความรู้สึกของบุคคลที่ยังคิดว่า ตนเองขาดและต้องการที่จะให้เป็นไป
ตามเป้าหมาย จากผลของการศึกษาพบว่า ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิตจำนวน 10 ข้อ
มีจำนวน 3 ข้ออยู่ในระดับสูงมาก (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้ คือ

1. มีความสามัคคีและสงบสุขในหมู่บ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.716)
2. เป็นบุคคลที่นับหน้าถือตาในชุมชน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.500)
3. ได้รับการบริการทางด้านอนามัยและสาธารณสุขเพียงพอ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.400)

ส่วนอีกจำนวน 7 ข้อ อยู่ในระดับปานกลาง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67-

2.33) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ

4. เป็นหมู่บ้านที่เจริญทัดเทียมกับหมู่บ้านอื่น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.300)
5. สามารถส่งลูกหลานได้เรียนสูงขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.300)
6. มีรายได้จากการประกอบอาชีพมากกว่าเดิม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.168)
7. เป็นเกษตรกรตัวอย่างแก่เพื่อนบ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.105)
8. มีบ้านใหม่ที่สวยงามกว่าเดิม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.026)
9. มีงานอื่นทำนอกเหนือจากอาชีพปัจจุบัน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.937)
10. สามารถขยายพื้นที่ทำกินหรือมีที่ดินเพิ่มขึ้น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.726)

เมื่อได้พิจารณาจากข้อมูล พบว่าผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิตสูง แสดงให้เห็นว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ต่างก็มีความตั้งใจและปรารถนาที่จะให้กิจกรรมกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีประสิทธิภาพ จากทฤษฎีของ Maslow (1954) กล่าวว่า ความต้องการของมนุษย์นั้น นอกจากความต้องการทางเสรีภาพ ความต้องการความมั่นคงปลอดภัยแล้ว ยังมีความต้องการความรัก ความต้องการความนับถือตนเอง และความต้องการในอันที่จะแสดงความสามารถของตนอีกด้วย จากการศึกษาของ Maslow ที่ยกมาอย่างนี้จะเห็นได้ว่า ความต้องการพื้นฐานของมนุษย์มิได้มีแต่ความต้องการทางเสรีภาพเท่านั้น หากแต่ยังมีความต้องการอื่น ๆ เช่น ความต้องการทางด้านความรัก ความมีเกียรติได้รับการยกย่องจากสังคมอีกด้วย (ตารางที่ 19)

ตารางที่ 19 แสดงจำนวนผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)			ค่าเฉลี่ย
	มาก	ปานกลาง	น้อย	
1. มีความสามัคคีและสงบสุขในหมู่บ้าน	137(72.1)	52(27.4)	1(.5)	2.716
2. เป็นบุคคลที่นับหน้าถือตาในชุมชน	101(53.2)	83(43.7)	6(3.2)	2.500
3. ได้รับการบริการทางด้านอนามัยและ สาธารณสุขเพียงพอ	87(45.8)	92(48.4)	11(5.8)	2.400
4. เป็นหมู่บ้านที่เจริญทัดเทียมกับหมู่บ้านอื่น	82(43.2)	83(43.7)	25(13.2)	2.300
5. สามารถส่งลูกหลานได้เรียนสูงขึ้น	85(44.7)	77(40.5)	28(14.7)	2.300
6. มีรายได้จากการประกอบอาชีพ มากกว่าเดิม	55(28.9)	112(58.9)	23(12.1)	2.168
7. เป็นเกษตรกรตัวอย่างแก่เพื่อนบ้าน	48(25.3)	114(60.0)	28(14.7)	2.105
8. มีบ้านใหม่ที่สวยงามกว่าเดิม	58(30.5)	79(41.6)	53(27.9)	2.026
9. มีงานอื่นทำนอกเหนือจากอาชีพปัจจุบัน	49(25.8)	80(42.1)	61(32.1)	1.937
10. สามารถขยายพื้นที่ทำกินหรือมีที่ดินเพิ่มขึ้น	29(15.3)	80(42.1)	81(42.6)	1.726

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าร้อยละ

2.2 ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เป็นความคิดเห็นของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อตัวของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในด้านความซื่อสัตย์ ความชำนาญและความกระตือรือร้นในการทำงาน จากการศึกษาพบว่า จากจำนวน 12 ข้อ มีด้วยกัน 11 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความอยู่ในระดับที่เห็นด้วย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00) เรียงลำดับค่าเฉลี่ยดังนี้คือ

1. ความรู้สึกสบายใจและเป็นกันเอง เมื่อได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.78)
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.742)
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความชำนาญในงานที่ปฏิบัติอยู่ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.721)
4. เมื่อมีปัญหาในการทำไร่นา มักจะปรึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.705)
5. ข้อเสนอแนะต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรได้รับการนำไปปฏิบัติทุกครั้ง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.626)
6. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมักกระตุ้นให้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการฝึกอบรม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.589)
7. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความซื่อสัตย์ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.563)
8. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรวางตัวเสมือนญาติมิตรสหาย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.511)
9. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ตรงต่อเวลาในการนัดหมายตามจุดนัดพบ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.474)
10. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเข้ามาเยี่ยมเยียนในหมู่บ้านเสมอ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.389)

11. สิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรส่งเสริมการเกษตรรับปากว่าจะดำเนินการ มักได้รับการดำเนินการตรงเวลาเสมอ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.347)

ส่วนอีก 1 ข้อ อยู่ในระดับที่ไม่มีความเห็น (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.67-2.33) คือ การได้รับข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางบ้านเมืองและความรู้ใหม่ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.311) จากการพิจารณาค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความ พบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีทัศนคติต่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ซึ่งจะส่งผลถึงการมีส่วนร่วมในกิจการส่งเสริมการเกษตรด้วย ดังที่ วิรัชย์ (2530 : 378) ได้กล่าวว่า "ความเชื่อถือของเกษตรกรที่มีต่อเจ้าหน้าที่ของเขา เป็นสภาพที่จำเป็นสำหรับการส่งเสริมที่ดี เพื่อที่จะชนะความเชื่อถือนี้ เกษตรกรจะต้องถูกทำให้ประจักษ์ได้ว่า เจ้าหน้าที่กำลังพยายามสนองผลประโยชน์ของเขา และเขาสามารถเข้าใจเกษตรกร และเขาเป็นผู้เชี่ยวชาญในสาขาของเขา นักส่งเสริมดูเหมือนว่าจะเอาชนะความเชื่อถือนี้ได้มากยิ่งขึ้น ถ้าเขาเยี่ยมเยียนเกษตรกรในไร่นาของเขา หรือที่บ้านเรือนของเขา มากกว่าคาดหวังให้เกษตรกรมาเยี่ยมเยียนที่ทำงานของตน นักส่งเสริมซึ่งทำงานกับเกษตรกรในสภาพแวดล้อมที่เกิดที่คุ้นเคยของเขา สามารถแสดงให้เห็นว่า เขาสนใจในปัญหาของเกษตรกรอย่างแท้จริง และเขามีความเชี่ยวชาญเพียงพอที่จะช่วยเหลือเกษตรกรแก้ไขปัญหาของเขาได้" (ตารางที่ 20)

ตารางที่ 20 แสดงทัศนะของผู้ในกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในเรื่องความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)			ค่าเฉลี่ย
	เห็นด้วย	ไม่มีความเห็น	ไม่เห็นด้วย	
1. ข้าพเจ้ารู้สึกสบายใจและเป็นกันเอง เมื่อได้พูดคุยกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	156(82.1)	28(14.7)	6(3.2)	2.789
2. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความรู้ซึ่งนับได้ว่าเป็นแหล่งความรู้ที่เชื่อถือได้	144(75.8)	43(22.6)	3(1.6)	2.742
3. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความชำนาญในงานที่ปฏิบัติอยู่	142(74.4)	43(22.6)	5(2.6)	2.721
4. เมื่อมีปัญหาเกี่ยวกับการทำไร่นา ข้าพเจ้ามักจะปรึกษาเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร	146(76.8)	32(16.8)	12(6.3)	2.705
5. ข้อเสนอต่าง ๆ จากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรข้าพเจ้านำไปปฏิบัติทุกครั้ง	128(67.4)	53(27.9)	9(4.7)	2.626
6. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมักกระตุ้นให้ข้าพเจ้าได้รับความรู้ใหม่ ๆ จากการฝึกอบรมอยู่เสมอ ๆ	133(70.0)	36(18.9)	21(11.1)	2.589
7. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมีความซื่อสัตย์	111(58.4)	75(39.5)	4(2.1)	2.563
8. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรวางตัวกับข้าพเจ้า เหมือนญาติสนิทมิตรสหาย	120(63.2)	47(24.7)	23(12.1)	2.511
9. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเป็นผู้ตรงต่อเวลาในการนัดหมายตามจุดนัดพบ	115(60.5)	50(26.3)	25(13.2)	2.474
10. เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะเข้ามาเยี่ยมเยียนข้าพเจ้าในหมู่บ้านเสมอ	105(55.3)	54(28.4)	31(16.3)	2.389
11. สิ่งที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรรับปากว่าจะดำเนินการ มักจะได้รับการดำเนินการตรงเวลาเสมอ	98(51.6)	60(31.6)	32(16.8)	2.347
12. ข่าวคราวความเคลื่อนไหวทางบ้านเมืองและความรู้ใหม่ ๆ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะนำมาบอกข้าพเจ้าเสมอ	94(49.5)	61(32.1)	35(18.4)	2.311

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าร้อยละ

2.3 การรับรู้ในวัตถุประสงค์และดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรของ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

การรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร เป็นการตีความจากความรู้สึกของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีต่อวัตถุประสงค์ และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรที่มีประสบการณ์ที่ผ่านมา จากการศึกษาพบว่า จากจำนวน 15 ข้อความ มีด้วยกัน 14 ข้อความที่มีค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความอยู่ในระดับที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรรับรู้ในทางบวกหรือในทางที่ดี (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.34-3.00) และมีเพียงข้อความเดียวที่มีค่าเฉลี่ยอยู่ในระดับที่ตัดสินใจไม่ได้หรือมีความไม่แน่ใจในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานในด้าน การส่งเสริมการผลิตเพื่อส่งออกต่างประเทศ จากการพิจารณาค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความ พบว่า ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีการรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรในทางที่ดี ซึ่งจะส่งผลถึง การเข้ามามีส่วนร่วมในการทำงานด้านการส่งเสริมการเกษตรด้วย (ตารางที่ 21)

ตารางที่ 21 แสดงจำนวนผู้นำกลุ่ม เกษตรกรตามการรับรู้ในวัตถุประสงค์และดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)			ค่าเฉลี่ย
	ใช่	ไม่มีความเห็น	ไม่ใช่	
1. การดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตรนั้นมิได้มุ่งแต่ตัวเกษตรกร เท่านั้น แต่ยังได้มุ่งไปถึงตัวพ่อบ้าน และยุวเกษตรกร เพื่อส่งเสริมอาชีพแก่เกษตรกร	159(83.7)	25(13.2)	6(3.2)	2.805
2. การรวมตัวเป็นกลุ่มสามารถช่วยให้เกษตรกรซื้อปัจจัยในการผลิตต่าง ๆ เช่นปุ๋ย ยาฆ่าแมลงหรือเมล็ดพันธุ์ ได้ในราคาซื้อราคาปลีก	156(82.1)	26(13.7)	8(4.2)	2.779
3. กิจกรรมต่าง ๆ ที่ดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการเกษตรนั้น สอดคล้องกับความต้องการและปัญหาของเกษตรกร				
ในชนบท	152(80.0)	33(17.4)	5(2.6)	2.774
4. งานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่ชักจูงให้เกษตรกรมีการรวมตัวเป็นกลุ่มเพื่อดำเนินการธุรกิจเกษตรในท้องถิ่น	151(79.5)	32(16.8)	7(3.6)	2.758
5. การดำเนินงานการส่งเสริมการเกษตรเป็นการมุ่งชี้แนะให้เกษตรกรช่วยเหลือตนเองเป็นหลัก โดยไม่รอให้คนอื่นช่วย	152(80.0)	30(15.8)	8(4.2)	2.758

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)			ค่าเฉลี่ย
	ใช่	ไม่มีความเห็น	ไม่ใช่	
6. การดำเนินส่งเสริมการเกษตรโดยประสานกับหน่วยงานอื่นที่เกี่ยวข้องโครงการต่าง ๆ ในด้านการเกษตรจะนำประโยชน์มาสู่เกษตรกรของชาติโดยรวม	150(78.9)	33(17.4)	7(3.7)	2.753
7. การดำเนินงานโดยระบบที่มีเจ้าหน้าที่ส่งเสริมมาเยี่ยมเยียนตามจุดนัดพบนั้นช่วยให้เกษตรกรรับความรู้และวิธีการผลิตใหม่ ๆ เพิ่มมากขึ้น	155(81.6)	22(11.6)	13(6.8)	2.747
8. การจัดนิทรรศการและงานสาธิตซึ่งจัดโดยเจ้าหน้าที่ส่งเสริม ช่วยให้เกษตรกรบังเกิดความรู้อีกขึ้นตอนเพราะได้เห็นจากของจริง	151(79.5)	26(13.7)	13(6.8)	2.726
9. งานส่งเสริมการเกษตรกรของกรมส่งเสริมการเกษตรได้พยายามให้เกษตรกรมีการดำเนินอาชีพที่มั่นคง	150(78.9)	27(14.2)	13(6.8)	2.721
10. การดำเนินงานส่งเสริมการเกษตรมีความพยายามให้เกษตรกรมีส่วนร่วมในการดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ โดยสมัครใจ	147(77.4)	31(16.3)	12(6.3)	2.711

ตารางที่ 21 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)			ค่าเฉลี่ย
	ใช่	ไม่มีความเห็น	ไม่ใช่	
11. การจัดทำแปลงส่งเสริมในที่ดินของเกษตรกรตามคำแนะนำของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมนั้นเป็นสิ่งจูงใจให้เกษตรกรนำวิธีการผลิตใหม่ ๆ ไปปฏิบัติในไร่นา	141(74.2)	34(17.9)	15(7.9)	2.663
12. ผลของการดำเนินงานของกรมส่งเสริมการเกษตรนั้น เกษตรกรสามารถนำวัสดุเหลือใช้มาทำให้เกิด ประโยชน์ได้ด้วย	138(72.6)	40(21.1)	12(6.3)	2.663
13. งานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่ช่วยให้เกษตรกรสามารถผลิตสินค้า ได้สูงสุดจากพื้นที่ที่มีอยู่	140(73.7)	35(18.4)	15(7.9)	2.658
14. พันธุ์พืชต่างๆ ที่กรมส่งเสริมการเกษตรนำมาเผยแพร่ นั้น มีผลทำให้เกษตรกรสามารถทำการปลูกพืช ได้ผลผลิตมากขึ้น	133(70.0)	40(21.1)	17(8.9)	2.611
15. งานส่งเสริมการเกษตรเป็นงานที่สนับสนุนให้เกษตรกรมีการปลูกพืชต่อเพื่อส่งออกต่างประเทศ	86(2.26)	67(35.3)	37(19.5)	2.258

หมายเหตุ : ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 3 การเสนอข้อมูลด้านการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในกิจกรรม
ต่าง ๆ ของงานส่งเสริมการเกษตร

การมีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร เป็นการกระทำของผู้นำกลุ่มแม่บ้าน
เกษตรกร ในลักษณะของการทำงานร่วม ความต้องการร่วม ความสนใจและการดำเนินการร่วม
จากการศึกษาพบว่า จากจำนวน 12 ข้อ มี 4 ข้อ ที่มีค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความอยู่ในระดับสูง
(ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.26-4.00) เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้คือ

1. การเป็นตัวแทนของเพื่อนบ้าน ไปร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมการพัฒนา
หมู่บ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.379)
  2. การนำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตร ไปสู่เพื่อนบ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.358)
  3. การเข้าประชุมตามที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนัดหมาย (ค่าคะแนนเฉลี่ย
3.353)
  4. การให้ความช่วยเหลือเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือเกษตรกรอำเภอในการจัด
เก็บข้อมูลต่าง ๆ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.332)
- ส่วนอีก 8 ข้อมีค่าคะแนนเฉลี่ยในแต่ละข้อความ อยู่ในระดับที่ค่อนข้างสูง (ค่าคะแนน
เฉลี่ย 2.51-3.25) เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้คือ
5. การให้ความร่วมมือดำเนินกิจกรรมต่าง ๆ ตามโครงการส่งเสริมที่เจ้าหน้าที่
ส่งเสริมการเกษตรขอร้อง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.100)
  6. การให้คำปรึกษาและคำแนะนำแก่เพื่อนบ้านในการแก้ปัญหาเกี่ยวกับการเกษตร
(ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.079)
  7. การนำความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไปถ่ายทอดเพื่อน
บ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.947)
  8. การเข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและวางแผนในโครงการส่งเสริมใหม่ ๆ ในหมู่บ้าน
(ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.942)
  9. การพบปะพูดคุยกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรตามจุดนัดพบ (ค่าคะแนนเฉลี่ย
2.874)

10. การให้ความร่วมมือในการทำแปลงส่งเสริมหรือแปลงทดสอบพืช (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.695)
11. การนำปัญหาของเพื่อนบ้านไปปรึกษากับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือนักวิชาการ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.695)
12. การออกเยี่ยมเยียนเกษตรกรเพื่อนบ้านเมื่อมีเวลาว่าง (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.563) (ตารางที่ 22)

ตารางที่ 22 แสดงจำนวนผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามการมีส่วนร่วมในงานการส่งเสริมการเกษตร

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	ค่าเฉลี่ย
1. เมื่อท่านถูกขอร้องให้เป็นตัวแทนของเพื่อนบ้านไปร่วมตัดสินใจเกี่ยวกับการดำเนินกิจกรรมของการพัฒนาหมู่บ้านของท่าน	110(57.9)	51(26.8)	20(10.5)	9(4.7)	3.379
2. เมื่อท่านถูกขอร้องให้นำข้อมูลข่าวสารเกี่ยวกับการเกษตรไปสู่เพื่อนบ้าน ท่านให้ความร่วมมือในระดับใด	111(58.4)	47(24.7)	21(11.1)	11(5.8)	3.358
3. เมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรนัดหมายให้มีการประชุมในอดีตที่ผ่านมา ท่านเข้าประชุมในระดับใด	108(56.8)	47(24.7)	29(15.3)	6(3.2)	3.353

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)				
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	ค่าเฉลี่ย
4. เมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรหรือเกษตรอำเภอต้องการข้อมูลบางอย่าง ท่านให้ความช่วยเหลือพวกเขาเหล่านั้นในระดับใด	112(58.9)	38(20.0)	31(16.3)	9(4.7)	3.332
5. เมื่อโครงการนั้นเริ่มดำเนินการ ท่านได้ให้ความร่วมมือดำเนินการเกษตรตามที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรขอร้องในระดับใด	80(42.1)	62(32.6)	35(18.4)	13(6.8)	3.100
6. เมื่อเพื่อนบ้านประสบปัญหาเกี่ยวกับการเกษตร และได้มาปรึกษาขอคำแนะนำท่าน ท่านได้ให้ความช่วยเหลือในระดับใด	85(44.7)	52(27.4)	36(18.9)	17(8.9)	3.079
7. ท่านได้นำความรู้ใหม่ ๆ ซึ่งได้รับจากเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรไปถ่ายทอดแก่เพื่อนบ้านในระดับใด	69(36.3)	58(30.5)	47(24.7)	16(8.4)	2.947
8. เมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรเริ่มดำเนินโครงการส่งเสริมใหม่ ๆ ในหมู่บ้าน ท่านได้เข้าร่วมแสดงความคิดเห็นและวางแผนในระดับใด	67(35.3)	64(33.7)	40(21.1)	19(10.0)	2.942

ตารางที่ 22 (ต่อ)

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)				ค่าเฉลี่ย
	ทุกครั้ง	บ่อยครั้ง	นานๆ ครั้ง	ไม่เคยเลย	
9. ตามจุดนัดพบของเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร ได้ไปพบปะคุยกับเจ้า หน้าที่ส่งเสริมการเกษตรในระดับใด	58(30.5)	61(32.1)	60(31.6)	11(5.8)	2.874
10. เมื่อเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ขอรื้องานให้ท่านทำแปลงส่งเสริม หรือแปลงทดสอบพืช ท่านให้ความ ร่วมมือในระดับใด	64(33.7)	41(21.6)	48(25.3)	37(19.5)	2.695
11. เมื่อไร่นาเกษตรกรประสบ ปัญหา แต่ท่านไม่สามารถให้คำ ปรึกษาได้ ท่านได้นำปัญหาของ เพื่อนเกษตรกร ไปปรึกษากับ เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร หรือนักวิชาการในระดับใด	57(30.0)	51(26.8)	49(25.8)	33(17.4)	2.695
12. ทุกครั้งที่ท่านมีเวลาว่าง ท่าน ได้ออกเยี่ยมเยียนเกษตรกร เพื่อนบ้านในระดับใด	22(11.6)	79(41.6)	73(38.4)	16(8.4)	2.563

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บคือ ค่าร้อยละ

ตอนที่ 4 การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐาน

หลังจากได้แสดงข้อมูลทั่ว ๆ ไป ข้อมูลความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต ข้อมูลความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ข้อมูลการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร ในตอนที่ 4 จะแสดงข้อมูลการพิสูจน์สมมติฐานที่ตั้งไว้ดังนี้คือ การมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ อายุ ขนาดของครอบครัว ประสบการณ์การฝึกอบรม การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร และการรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร

สำหรับวิธีการวิเคราะห์ถึงความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระในด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และจิตวิทยากับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร ได้ใช้สถิติเพื่อใช้วิเคราะห์คือ การคำนวณค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) โดยวิธี Pearson Product Moment Correlation การคำนวณใช้คอมพิวเตอร์โปรแกรม SPSS

การพิจารณาว่าตัวแปรอิสระในด้านลักษณะส่วนบุคคล เศรษฐกิจ สังคม และ จิตวิทยากับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์กันในระดับใดนั้น พิชิต (2531:198) ได้แบ่งเกณฑ์การวัดความสัมพันธ์ดังนี้

+ .70	ขึ้นไป	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางบวกและสูงมาก
+ .50	ถึง + .69	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางบวกและมากพอสมควร
+ .30	ถึง + .49	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางบวกและปานกลาง
+ .10	ถึง + .29	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางบวกและต่ำ
+ .10	ถึง + .09	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางบวกและแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์เลย
.00		แสดงว่า	ไม่มีความสัมพันธ์เลย

-.01	ถึง -.09	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางลบและแทบจะไม่มีความสัมพันธ์เลย
-.10	ถึง -.29	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางลบและต่ำ
-.30	ถึง -.49	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางลบและปานกลาง
-.50	ถึง -.69	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางลบและมากพอสมควร
-.70	ขึ้นไป	แสดงว่า	ความสัมพันธ์ในทางลบและสูงมาก

ผลการวิเคราะห์พบว่า ตัวแปรอิสระจำนวน 3 ตัว จากจำนวนตัวแปรทั้งหมด 10 ตัวแปร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากผลการวิเคราะห์ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (r) โดยมีเกณฑ์การวัดระดับความสัมพันธ์ประกอบการพิจารณา โดยเรียงลำดับความสัมพันธ์ในทางบวกถึงลบสามารถนำมาซึ่งการยอมรับและยืนยันในข้อสมมติฐานที่กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับปัจจัยต่าง ๆ ดังนี้ คือ

1. การรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .342 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางในทิศทางบวก (+) กล่าวคือ การที่เจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรจะดำเนินกิจกรรมใด ๆ ในโครงการส่งเสริมการเกษตร ถ้าหากต้องการความร่วมมือและประสบความสำเร็จแล้ว สิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้คือ การให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรได้มีส่วนในการรับรู้ในวัตถุประสงค์และการดำเนินงานของกิจกรรม โดยเข้ามามีส่วนร่วมในการวางแผน กำหนดแนวทางในการแก้ปัญหาและแนวทางการดำเนินกิจกรรม ซึ่งจะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความรู้สึกในการเป็นเจ้าของ (Sense of belonging) ในกิจกรรมนั้น ๆ ตามข้อสนับสนุนการวิจัยของ นำชัย (2529:63) ที่กล่าวว่า ถ้าประชาชนได้เข้าร่วมประชุมวางแผนกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ในหมู่บ้านและมีความสนใจและเข้าใจในวัตถุประสงค์ของกิจกรรม จะทำให้ เข้ามามีส่วนร่วมในกิจกรรมของโครงการมากขึ้น

2. ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .312 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลางในทิศทางบวก (+) กล่าวคือ ถ้าหากผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตรมาก (ในด้านความซื่อสัตย์ ความมีทักษะ การมีความกระตือรือร้นที่จะปฏิบัติงานและถ่ายทอดความรู้แล้ว) ก็จะทำให้ในการดำเนินกิจกรรมด้านสาธารณประโยชน์แก่ชุมชน มักจะได้รับความร่วมมืออย่างเต็มที่และเต็มใจจากผู้นำแม่บ้านเกษตรกรเสมอ

3. ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า มีความสัมพันธ์ในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .293 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับปานกลาง ในทิศทางบวก (+) กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมีความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิตอยู่ในระดับที่มีแนวโน้มที่จะเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรมากขึ้นเพราะในสภาพการณ์ของความ เป็นจริงมักจะพบว่า บุคคลที่มีความต้องการหรือความมุ่งหวังในสิ่งที่พึงประสงค์เพื่อการดำรงชีวิตที่สูงขึ้น มีแนวโน้มที่จะเข้าร่วมในกิจกรรมที่สามารถทำให้ตนประสบความสำเร็จมากขึ้นด้วย

สำหรับตัวแปรอิสระอีก 7 ตัวแปร ได้แก่ ประสบการณ์การฝึกอบรม ขนาดของครอบครัว ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร อายุ ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร และตำแหน่งที่เคยเป็นในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ผลการวิเคราะห์ข้อมูลพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร ซึ่งสิ่งต่าง ๆ เหล่านี้สามารถอธิบายเหตุผล ได้ดังนี้ คือ

1. ประสบการณ์การฝึกอบรม ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .227 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำในทิศทางบวก (+) และ

ไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีหรือไม่มีประสบการณ์ในการฝึกอบรม แทบจะไม่มีความสัมพันธ์หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่ เข้ารับการฝึกอบรมเป็นจำนวนน้อยครั้งกว่าที่ควรจะได้รับ ตั้งแต่การเข้าร่วมเป็นคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร หรือหลักสูตรการฝึกอบรมไม่ชักจูงให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร อยากที่จะเข้ารับการฝึกอบรมอีกทั้งไม่เป็นไปตามหลักสูตรที่ต้องการจะฝึกอบรม ทำให้ไม่อยากจะเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร

2. ขนาดของครอบครัว ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์ สหสัมพันธ์ประกอบปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .149 ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำในทิศทางบวก (+) และไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่มีขนาดครอบครัวเดี่ยว (Nuclear family) หรือครอบครัวขนาดใหญ่ (Extended family) ที่มีบุตรที่สามารถเลี้ยงชีพด้วยตนเองได้ ประกอบกับมีฐานะทางเศรษฐกิจดี มีเวลาว่างพอที่จะแสดงบทบาทของตนเองในฐานะการเป็นผู้นำกลุ่ม บางครั้งก็ไม่ได้ใช้ปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรให้เกิดประโยชน์แก่กลุ่มอย่างแท้จริงเสมอไป ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ครอบครัวที่มีสามีเป็นหัวหน้าครอบครัวก็จะไปประกอบอาชีพหลักของตน ส่วนผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรก็ต้องใช้แรงงานในการประกอบอาชีพอื่นของตนที่เป็นทั้งอาชีพหลักและอาชีพเสริมรายได้ ขณะเดียวกันแรงงานอื่น ๆ ในครอบครัวที่มีทั้งผู้สูงอายุ เด็กในวัยเรียน ซึ่งต้องรับผิดชอบในครอบครัว ทำให้ไม่สามารถเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร จากการวิจัยของ นำชัย (2529 :

62) สนับสนุนการวิจัยนี้ได้กล่าวว่า ประชากรซึ่งมีสมาชิกในครอบครัวหลายคนมีความสัมพันธ์ในระดับต่ำ ($r = .119$) กับการเข้าไปมีส่วนร่วมในกิจกรรมพัฒนาต่าง ๆ ของโครงการ

3. ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์

สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .113 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำในทิศทางบวก (+) และไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรที่มีระยะเวลาในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่ว่าจะนานหรือไม่เพียงใดก็ไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรที่เพิ่งจะเข้ามาเป็นประธานกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร (คณะกรรมการกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร จะมีการคัดเลือกคณะกรรมการใหม่ทุกปี แต่ก็จะได้คนเดิม จะมีบ้างที่มีการสลับเปลี่ยนตำแหน่งในคณะกรรมการฯ หรือได้คนใหม่) ทำให้ระยะเวลาในการทำงานร่วมกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร มีระยะเวลาสั้น ซึ่งไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร

4. การติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร ในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติ พบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .102 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำในทิศทางบวก (+) และไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกรที่มีความถี่ในการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร ไม่ว่าจะบ่อยครั้งหรือไม่เพียงใด ก็ไม่มีผลต่อการเข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ การออกเยี่ยมของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร เฉลี่ย 1-2 ครั้ง/เดือน แต่บางครั้งก็มิได้มีการเยี่ยมไป อาจจะเข้าไปพูดคุยเรื่องทั่ว ๆ ไป มิได้พูดคุยเรื่องโครงการพัฒนากิจกรรมต่าง ๆ ที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร จากการศึกษาของ Giner (1977) อ้างโดย นำชัย (2529 : 11) ซึ่งขัดแย้งกับผลการวิจัยครั้งนี้ ได้กล่าวว่า ความถี่ในการติดต่อระหว่างเกษตรกรกับเจ้าหน้าที่ของโครงการมีความสัมพันธ์อย่างมีนัยสำคัญกับการมีส่วนร่วมในการดำเนินงานของโครงการ

5. อายุ ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้าน เกษตรกร ในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ .071 ซึ่งแสดงว่าตัวแปรทั้งสองแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์กันเลยในทิศทางบวก (+) และไม่สนับสนุนความ

สัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ อายุของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์ หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรเลย จากการศึกษาของ Olano (1981) อ้างโดย นำชัย (2529 : 8) นำมาซึ่งสนับสนุนการวิจัยครั้งนี้ ได้กล่าวว่า การมีส่วนร่วมของประชาชนนั้น ไม่มีส่วนเกี่ยวข้องกับอายุ

6. ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์ในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ $.069$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์กันเลยในทิศทางบวก (+) และไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร แทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรส่วนใหญ่มีขนาดของพื้นที่ทำการเกษตรขนาดเล็ก เฉลี่ย 2.3 ไร่/ครอบครัว และบางครอบครัวต้องเช่าเพิ่มเติม เพื่อจะนำมาใช้เพื่อการผลิตหรือเพื่อเพิ่มรายได้ให้ครอบครัว อาจจะทำให้ไม่มีเวลาและกำลังใจที่จะทำให้ เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร

7. การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ไม่มีความสัมพันธ์กับการมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร จากการทดสอบค่าทางสถิติพบว่า ไม่มีความสัมพันธ์กันในระหว่างตัวแปรดังกล่าวทั้งสอง เมื่อพิจารณาค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ประกอบ ปรากฏว่ามีค่าเท่ากับ $-.011$ ซึ่งแสดงว่า ตัวแปรทั้งสองแทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์กันเลยในทิศทางลบ (-) และไม่สนับสนุนความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทั้งสอง กล่าวคือ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เคยดำรงตำแหน่งในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรมาก่อน แทบจะ ไม่มีความสัมพันธ์หรือมีแนวโน้มที่จะทำให้ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตรเลย ทั้งนี้อาจจะเป็นเพราะ ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรที่เคยเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร ไม่ว่าจะตำแหน่งใด บางครั้งก็ไม่ได้ใช้ปัจจัยเหล่านี้ เป็นปัจจัยที่ก่อให้เกิดความรับผิดชอบในบทบาทและหน้าที่ของตน (เข้าร่วมแก้ปัญหา รับรู้วัตถุประสงค์และการดำเนินงาน การประเมินผล เป็นต้น) ที่จะจูงใจตนเองให้มีความรับผิดชอบในการ เข้ามามีส่วนร่วมในงานส่งเสริมการเกษตร (ตารางที่ 23)

ตารางที่ 23 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างกลุ่มของตัวแปรอิสระกับการมีส่วนร่วม
ของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงานส่งเสริมการเกษตร

ตัวแปรอิสระ	ตัวแปรตาม/ค่าสถิติ	การมีส่วนร่วมของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรในงาน ส่งเสริมการเกษตร	t-Value
		Correlation coefficient (r)	
1. อายุ		.071	64.91
2. ขนาดของพื้นที่ทำการเกษตร		.069	-6.81
3. ขนาดของครอบครัว		.149	-9.38
4. การเป็นสมาชิกในคณะกรรมการกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกร		-.011	-14.33
5. ประสบการณ์การฝึกอบรม		.227	76.23
6. ระยะเวลาในการทำงานกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร		.113	-8.97
7. จำนวนครั้งที่มีการติดต่อกับเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร		.102	-29.79
8. ความต้องการหรือความมุ่งหวังในชีวิต		.293	-16.79**
9. ความเชื่อถือในตัวเจ้าหน้าที่ส่งเสริม การเกษตร		.312	-1.47**
10. การรับรู้ในวัตถุประสงค์และการ ดำเนินงานส่งเสริมการเกษตร		.342	-7.17**

** P < .01

ตอนที่ 5 ข้อมูลปัญหาและอุปสรรคในการทำงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร

ปัญหาและอุปสรรคในการทำงานส่งเสริมการเกษตรของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรพบว่า จากจำนวน 10 ข้อ มี 6 ข้อที่มีค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความอยู่ในระดับที่มีปัญหาและอุปสรรคพอสมควร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.51-3.25) เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ

1. การขาดการสนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์จากหน่วยงานของรัฐ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 3.163)
2. การขาดความรู้ ความเข้าใจแนวคิดของการทำงานการส่งเสริมการเกษตร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.821)
3. ขาดความเข้าใจ ความเคลื่อนไหวของการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.705)
4. การปฏิบัติงานของกรมส่งเสริมการเกษตรมีขั้นตอนมาก ทำให้การทำงานต่าง ๆ ไม่คล่องตัว (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.642)
5. นโยบายการทำงานของกรมส่งเสริมการเกษตรไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหาและความต้องการของชาวบ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.589)
6. ฐานะของครอบครัวข้าพเจ้ายังไม่พร้อมที่จะบริการทางสังคม (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.516)

ส่วนอีก 4 ข้อ มีค่าเฉลี่ยในแต่ละข้อความอยู่ในระดับที่มีปัญหาน้อย (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.76-2.50) เรียงจากค่าเฉลี่ยมากไปหาน้อย ดังนี้ คือ

7. ความไม่ตรงต่อเวลาของเจ้าหน้าที่ส่งเสริมการเกษตร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.237)
8. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือกับผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร (ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.226)

9. การได้รับผลตอบแทนไม่คุ้มค่ากับการเป็นผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกร
(ค่าคะแนนเฉลี่ย 2.184)
10. ขาดความเชื่อถือจากเพื่อนบ้าน (ค่าคะแนนเฉลี่ย 1.874)

จากการศึกษาพบว่า ปัญหาและอุปสรรคที่ผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรประสบ ส่วนใหญ่จะมาจากหน่วยงานของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะเข้ามาช่วยเหลือหรือสนับสนุนให้เกิดการมีส่วนร่วมมากกว่าที่จะเกิดขึ้นจากตัวของผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรเอง จากการศึกษาของ ประภาส (2531 : 77-78) ในเรื่อง ปัญหาและอุปสรรคในการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนในเขตภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (6 จังหวัด มีจังหวัด สกลนคร หนองคาย เลย บุรีรัมย์ ร้อยเอ็ด และสุรินทร์) พบว่า เจ้าหน้าที่ของรัฐยังไม่สามารถสนับสนุนการปฏิบัติงานของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน ได้อย่างเต็มที่ (ร้อยละ 74.7) และไม่คอยมอบหมายงานให้ปฏิบัติ (ร้อยละ 62.4) จึงทำให้การปฏิบัติงานตามหน้าที่ของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชนไม่ดีเท่าที่ควร ส่วนการปฏิบัติงานตามบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน พบว่า ประชาชนไม่เข้าใจในบทบาทของผู้นำอาสาพัฒนาชุมชน (ร้อยละ 85.9) และประชาชนไม่ให้ความร่วมมือในการปฏิบัติกิจกรรมการพัฒนาชุมชนเท่าที่ควร (ร้อยละ 17.6) (ตารางที่ 24)

ตารางที่ 24 แสดงจำนวนผู้นำกลุ่มแม่บ้านเกษตรกรตามปัญหาและอุปสรรคในการทำงานส่งเสริม
การเกษตร

ข้อความ	จำนวนผู้ให้ข้อมูล (N=190)				ค่าเฉลี่ย
	มากที่สุด	พอควร	น้อย	ไม่มีเลย	
1. ในการปฏิบัติงานในหน้าที่ของผู้นำ กลุ่มแม่บ้านเกษตรกรยังขาดการ สนับสนุนในด้านวัสดุอุปกรณ์จาก หน่วยงานของรัฐ	105(55.3)	32(16.8)	32(16.8)	21(11.1)	3.163
2. ขาดความรู้ ความเข้าใจในแนวคิด ของการทำงานส่งเสริมการเกษตร	28(14.7)	109(57.4)	44(23.2)	9(4.7)	2.821
3. ขาดความเข้าใจ ความเคลื่อนไหว ของการเปลี่ยนแปลงทางธุรกิจ	31(16.3)	88(46.3)	55(28.9)	16(8.4)	2.705
4. การปฏิบัติงานของกรมส่งเสริมการ เกษตรมีขั้นตอนมาก ทำให้การทำงาน ต่าง ๆ ไม่คล่องตัว	34(17.9)	85(44.7)	40(21.1)	31(16.3)	2.642
5. นโยบายการทำงานของกรมส่งเสริม การเกษตรไม่สอดคล้องกับสภาพปัญหา และความต้องการของชาวบ้าน	35(18.4)	74(38.9)	49(25.8)	32(16.8)	2.589
6. ฐานะของครอบครัวข้าพเจ้ายังไม่ พร้อมที่จะบริการทางสังคม	23(12.1)	87(45.8)	45(23.7)	35(18.4)	2.516
7. ความไม่ตรงต่อเวลาของเจ้าหน้าที่ ส่งเสริมการเกษตร	20(10.5)	63(33.2)	49(25.8)	58(30.5)	2.237
8. สมาชิกไม่ให้ความร่วมมือกับข้าพเจ้า	18(9.5)	68(35.8)	43(22.6)	61(32.1)	2.226
9. ได้รับผลตอบแทนการเป็นผู้นำกลุ่ม แม่บ้านเกษตรกรไม่คุ้มค่า	19(10.0)	67(35.3)	34(17.9)	70(36.8)	2.184
10. ขาดความเชื่อถือจากเพื่อนบ้าน	3(1.6)	52(27.4)	53(27.9)	82(43.2)	1.874

หมายเหตุ ตัวเลขในวงเล็บ คือ ค่าร้อยละ